

Kosztolányi Dezső Csáth-versei

Kosztolányi Dezső Csáth Géza unokatestvére, gyerekkori jópajtása, majd később igaz barátja volt. Alkotó barátság az övék, hiszen első, gyermekkori irodalmi szárnypróbálgatásaiktól kezdve őszintén bírálták és ösztönözték egymást művészi munkáikban.

Kosztolányi számos versében utal a gyerekként közösen átélt élményekre, Csáth halála után pedig szintén versekben emlékezik halott barátjára.

E versek legszebbjeit közöljük az alábbiakban.

(Elek Szilvia)

A rút varangyot véresen megöltük

Ó iszonyú volt.
Vad háború volt.
A délután pokoli-sárga.
Nyakig a vérbe és a sárba
dolgoztunk, mint a hentesek
s a kövér béka elesett.
Egész smaragd volt. Rubin a szeme,
gyémántot izzadt, mérgekkel tele.
A lába türkisz, a hasa zafír,
a bőre selymek fonadéka
s regés kincsével elterült
a gazdag, undok anya-béka.
Botokkal nyomtuk le a földre,
az egyik vágta, másik ölte,
kivontuk a temető-partra,
ezer porontya megsíratta,
s az alkonyon, a pállott alkonyon
véres szemével visszánézett.
Kegyetlenül, meredten álltunk,
akár a győztes hadvezérek.

Most itt vagyunk. A tiszta kisszobában.
Szép harc után. A szájunk mosolyog.
Maró fogunk az undort elharapja
s göggel emeljük a fejünk magasra
mi hóhérok, mi törpe gyilkosok.

A szegény kisgyermek panaszai ciklusból (1910)

Érdeemes megjegyezni, hogy minden bizonnyal ez a gyermekkori közös élmény lehetett az alapja Csáth Géza *A béka* című novellájának is.

Sakkoztunk egyszer...

Sakkoztunk egyszer három nagydiákok
 vörös tűznél, szigorú téli éjjel.
 Az asztalon körzõ, tuss-csésze állott
 s latin könyvek, kinyitva, szerteszéjjel.
 Künn a fehér fák vártak, félve, halkkal,
 a szél alighogy néha fölsohajtott
 s mi majszoltuk fiatal-lágy ajakkal
 az édes és bíbor birsalma-sajtot,
 melyben dió volt...

Még alig tíz éve,
 s szemem kutat az elborult határon,
 megoldódott a kedves-régi kéve,
 a nagydiák már eltűnt, mind a három.

Az első az, aki e verset írja,
 a második az Isten tudja hol van,
 s a harmadiknak púpos már a sírja,
 fejfája elvész a sötét falombban.
 Jaj, mit tudtuk, három diák, az este,
 hogy térden állva nézni kell a szépet,
 csak én látom a múlt falára festve,
 mi nem láttuk még akkor ezt a képet.
 Türelmetlen vér nyargalt ereinkben,
 szerettünk volna mindig menni, menni,
 mit is sejtettük, hogy ez itt a minden
 és ami aztán jött, a semmi, semmi.

Ha pitypang kelyhét fújtuk, semmiség volt,
 unottan vártuk az időt, mely eljõ,
 hiába lánholt kelletõn az égbolt,
 csak õ kellett, a koldusi jövendõ,
 mert azt hittük, az élet, mint a tenger,
 bejárhatatlan, nem lesz soha vége,
 előre néztünk nyugtalan szemekkel,
 míg lábunknál hevert a csönd, a béke.

De én a tengerek végére értem,
 vitorlámat fordítom újra vissza
 s most megpihen e régi, téli éjben
 szegény lelkem, a fáradt nihilista.

A bús férfi panaszai ciklusból (1924)

Gyerekkori naplóikban Kosztolányi és Csáth részéről is találunk feljegyzéseket a rendszeres sakkpartikról, amelyek legkedvesebb időtöltéseik közé tartoztak.

Csáth Gézának

*Te sohase-jövő és sohase-beszélő,
várlak ma is, halott, e hosszú és e késő,
bús éjszakán.*

*Mert mézsfehéren ég távolban a hegyoldal,
s befestve a falam a bandzsál, csorba holddal
oly halavány.*

*Nem kell-e szólnod, mondd? Nincs semmi hír amonnan,
hol féjfa és kereszt elvész a sűrű lombban
és sír a táj?*

*Én tudtam, hogy közöny s merev csönd van az éjben,
de hogy ilyen soká tart, azt most meg nem értem
és fájva fáj.*

*Alvó, emeld lassan nehéz és hosszú pillád
s a végtelen felé táguló nagy pupillád
szögezd felém.*

*Most a palicsi tó úgy fénylik, mint az ólom
és a beléndéken s a vad farkasbogyókon
alszik a fény.*

*Ah, jól siess. Szíved még egyszer megszakad tán,
ha hosszan bolygasz a cirillbetűs Szabadkán
s nem értenek.*

*És űznek majd tovább idegen, bús hazádban,
zsákutcán és közön, idegen és hazátlan
kísértetet.*

*Itt nyiss be csöndesen. Isméried a kílincsem.
Tudod, hogy portámon és a szivembe nincsen
semmi gonosz.*

*Mert nem feledtelek. A füleddt estbe úszó,
ablakból fölsíró, homályos hegedűszó
eszembe hoz.*

*Így látlak mindig én, édes, fiatal orvos,
fehér köpenyben, a kavicsos és porondos
kertudvaron.*

*De jójj akárhogy is. Vérrel, sárral, te lélek,
férgék gyűrűivel. Ha a láttodra félek,
eltagadom.*

*Szemedbe bámulok és csellel kényszerítem
kezedbe a kezem és a szivedre szívem,
ha nem merem.*

*Igen, éléd megyek és régi orvosomnak
csuklóm odanyujtom, hogy vizsgálj meg, mint szoktad,
ütőerem.*

*Oly jó az, aki ad s te élted odaadtad,
angyali gyilkosa nődnek s tennen-magadnak,
szelíd barát,*

*ki végtelent ittál s a lelked égre lázadt,
majd összetörted a tébolyok és a lázak
szent poharát.*

*Lásd, itt leülhetnél. Nincs bontva még az asztal,
kávé, dohány és rum vár mérgező malaszttal
s a múlt, a csend.*

*Halkan beszélgetnének. Elmondanám, mi történt,
s fölfedném szótalán a fájó, néma örvényt,
a névtelent.*

*Síró Hungáriánk ma porba fekszik árván,
fölötte az átok, mint fekete szivárvány,
gyászt bontogat.*

*Anyáink, hógaink járulnának elébed,
kik éhesen rágják, elfáradott cselédek,
a csontokat.*

*Jaj, megmutatnám én a szívem is, e szörnyet,
mely nappal céltalan, halott vágyakra görnyed
s éjszaka sír.*

*Mert életem felén nem is vagyok, de látszom,
s reggel, ha öltözöm, csak játszom, egyre játszom
és vár a sír.*

*Ó, vad szerelmese az örült morfiumnak,
adj ágyat most nekem és az éjjeli búmnak,
akár a pap*

*kérlek kiáltozván és íróasztalomra
fantasztikus lázban görbedek lehajolva,
hogy hívjalak.*

*Hisz a semmit tudod, gazdag, végzett, hatalmas,
ki célhoz értél már, kell, hogy valamit adhass
annak, ki él*

*s álomtalan éjjel kétségbeesve vár rád,
a múltnak köldusa és százszorosan árvább
a semminél.*

*Te a halálé vagy, zarándoka az árnyak,
ki bátran indultál, kapudat megtaláltad
az éj felé.*

*De én, jaj, itt vagyok a fényben és hitetlen
feledve önmagam, jajokba fúlva lettem
az életé.*

1920, egy évvel Csáth Géza öngyilkossága után

Írás régi könyvben

Csáth Géza

Egy régi könyvben megtaláltam
halvány írásod.

S úgy rémlik, hallom a sírodból
fojtott sírásod.

Pár kóta volt csak, egynehány szó,
egy régi jegyzet,

de a szívem fölajgatott rá,
és fájni kezdett,

Úgy ültem ott, hamut kaparva,
kihúnyt tüzednél.

Kísértet járt ma a szobámban,
miért üzentél?

1921